

CZU 342.565.2(478)

ROLUL CURȚII CONSTITUȚIONALE ÎN GARANTAREA DREPTULUI FUNDAMENTAL LA PROPRIETATE

Mariana OJOGA,

Doctorand, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Pornind de la importanța dreptului la proprietate, ca fiind un mod de realizare a puterii umane asupra bogățiilor și a libertății individuale și de la faptul că acesta este consacrat ca drept fundamental al omului, garantarea realizării acestui drept este plasată pe umerii statului, care este ținut să implementeze un sistem de garanții viabil, în vederea exercitării nestingherite a acestui drept. Un rol crucial în mecanismul statal de garantare a drepturilor omului aparține Curții Constituționale, care prin intermediul atribuțiilor delegate, reprezintă un gardian veritabil al dreptului în discuție.

Cuvinte-cheie: proprietate, controlul constituționalității legilor, excepția de neconstituționalitate, interpretarea legii.

THE ROLE OF THE CONSTITUTIONAL COURT IN GUARANTEEING THE FUNDAMENTAL RIGHT TO PROPERTY

Mariana OJOGA

PhD student, Institute of Legal, Political and Sociological Research

Starting from the importance of the right to property, as a way of achieving human power over individual wealth and freedom and from the fact that it is enshrined as a fundamental human right, the guarantee of the realization of this right is the responsibility of the state, which is held to implement a viable system of guarantees, which will ensure the unimpeded exercise of this right. A crucial role in the state mechanism for guaranteeing human rights belongs to the Constitutional Court, which, through its delegated powers, represents a true guardian of the right in question.

Keywords: property, control of the constitutionality of laws, exception of unconstitutionality, interpretation of the law.

Introducere. Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova, autonomă, independentă față de orice altă autoritate publică, inclusiv puterea legislativă, executivă și judecătorească. Fiind elaborată întru realizarea prevederilor Constituției din 1994, Curtea Constituțională nu constituie o verigă în ierarhia instanțelor judecătorești de drept comun din țară, ci este o instanță de jurisdicție constituțională, sarcina căreia este garantarea supremației Constituției, asigurarea principiului separării puterilor în stat, garantarea drepturilor omului, etc. Fără îndoială, în calitate de garant al drepturilor omului, tribunalul constituțional asigură și garantarea dreptului fundamental la proprietate, care este unul din cele mai importante drepturi de care se poate bucura o persoană.

Scopul articolului. Ținând cont de rolul tribunalului constituțional în garantarea drepturilor omului

într-un stat de drept și de faptul că acesta este unica autoritate de jurisdicție constituțională, în rândurile de mai jos ne propunem să analizăm contribuția acestei instituții în garantarea dreptului la proprietate prin intermediul atribuțiilor sale.

Metode și materiale aplicate.

Pentru analiza rolului Curții Constituționale în garantarea dreptului la proprietate am apelat la diverse metode de cercetare: metoda documentării, metoda analizei jurisprudențiale, metoda juridică comparată ș.a. Baza teoretico-juridică a articolului științific cuprinde reglementările normative naționale și din dreptul românesc și jurisprudența Curții Constituționale pe țărâmul art. 46 din Constituție.

Rezultate obținute și discuții.

În calitate de unică autoritate de jurisdicție constituțională, atribuțiile Curții Constituționale sunt prevăzute în articolul 135 din Constituție[2] și dezvoltate în Legea cu privire la Curtea Constituțională[26] și Codul jurisdicției constituționale[1],

asupra cărora ne vom concentra în rândurile de mai jos.

Controlul constituționalității legilor. Prin control al constituționalității legilor se înțelege ansamblul dispozițiilor normative care reglementează activitatea de verificare a conformității legilor și altor acte normative cu dispozițiile legii fundamentale[25, pag. 162]. Aceasta este funcția primară a instanței constituționale și poate fi exercitată și anterior promulgării legii, după cum s-a statuat în *hotărârea nr. 9 din 14 februarie 2014*[21]. Deși, judecătorul constituțional și-a recunoscut pe cale jurisprudențială competența de a exercita controlul constituționalității legii *a priori*, considerăm că pentru a fortifica soluția dată, este necesar de a completa art. 135 alin. (1) din Constituție, cu sintagma „înainte de promulgarea acestora”. Convingerea noastră are la bază și faptul că în art. 77, 146, 147 din *Constituția României*[3], este prevăzut că Curtea Constituțională a

României se poate pronunța asupra constituționalității legilor înainte de promulgare.

Analiza jurisprudenței Curții Constituționale în cazurile diferite pentru exercitarea controlului de constituționalitate pe tărâmul art. 46 denotă că procesul de deetati-zare a proprietății pentru Republica Moldova a fost unul anevoios, cu multe sincope și nesocotiri în adresa dreptului la proprietate și care a fost imposibil de realizat fără implicarea justiției constituționale. Or, în scurt timp de la înființare, Curtea Constituțională a fost invitată să se expună asupra conformității actelor normative cu art. 46 din Constituție. Printre primele acte ale Curții, care se referă la dreptul de proprietate este hotărârea nr. 110 din 25 ianuarie 1996[9], prin care au fost declarate neconstituționale unele prevederi ale Codului funciar, care limitau dreptul de proprietate, prin nominalizarea subiecților care pot beneficia de dreptul de a intra în posesia obiectului proprietății. Acestei hotărâri au urmat altele și mai reformatoare, unele din care chiar au constatat neconstituționalitatea integrală a actului în discuție [22]. În condițiile în care jurisprudența Curții a trebuit să se dezvolte de la un moment zero, fără istoric local și antebelic, apreciem că primele hotărâri ale instanței constituționale drept unele îndrăznețe la acea epocă a faptelor, având în vedere etapa incipientă în care se afla tânărul stat Republica Moldova și consolidarea sa ca stat de drept, care abia se rupea de la jugul regimului sovietic. După, cum susține și savantul Deleanu Ion[24, pag. 6], la acea dată, justiția constituțională apărea drept un remediu la „fracturile istoriei”, o tehnică preventivă sau, după caz, corectivă la disfuncționalitățile sau dezarticulațiile statului de drept constituțional, un gen de „inginerie juridică” după „cartea tehnică” a sistemului politic, care este Constituția.

Pornirea instanței constituționale de a fi un veritabil gardian al drepturilor omului, inclusiv a dreptului la proprietate, este confirmată și prin hotărâri de dată mai recentă, în care magistrații constituționali au dat o apreciere *in extenso* câmpului de aplicare a art. 46 din Constituție în lumina interpretărilor date noțiunii de „bun” de către judecătorul european. *Exempli gratia*, în hotărârile nr. 15 din 20 iunie 2013[6] și nr. 19 din 18 decembrie 2012[13], judecătorul constituțional a notat că doar deținerea unei *licențe* permite *notarului*, respectiv, *executorului judecătoresc*, să activeze, iar dreptul pe care îl implică deținerea licenței pentru notar, respectiv, executor judecătoresc, de a-și forma propria clientelă în procesul exercitării atribuțiilor sale statuate de lege poate fi asimilat cu *dreptul de proprietate*. Aceleași principii au fost contabilizate de Curtea Constituțională și în hotărârea nr. 17 din 06 decembrie 2012[12], fiind arătat că „speranța legitimă” a *radiodifuzorilor*, fiind legată de interese patrimoniale este suficient de întemeiată ca să constituie un interes material și, prin urmare, un „bun” în sensul art.1 Protocol nr. 1 la Convenție. Judecătorii constituționali au mers și mai departe în hotărârea nr. 15 din 13 septembrie 2011[10], când au conchis că dreptul pe care îl implică deținerea *atestatului de absolvire a Institutului Național al Justiției* poate fi asimilat dreptului de proprietate consacrat de art. 1 din Protocolul nr.1 la Convenție, deoarece, grație activității la care îi permite să acceadă, titularul acestuia are posibilitatea de a obține venituri, implicând astfel un interes material.

În tandem cu tendința europeană de „fragilizare” a dreptului la proprietate din perspectiva dezvoltării sistemului de protecție socială, judecătorul constituțional în hotărârea nr.27 din 20 decembrie 2011[7] a stabilit că dreptul asupra pensiei, poate fi obiectul pro-

tecției constituționale garantate de art.46 în cazul când dreptul social respectiv este dobândit (se află în plată) și are o valoare economică. De rând cu pensia și alte prestații sociale (ajutorul de deces sau la indemnizația unică pentru eliberarea din funcție) au fost recunoscute de forul constituțional în hotărârea nr. 19 din 18 octombrie 2011[14]ca bucurându-se de protecția art. 46 din Constituție.

Aceste hotărâri conturează indubitabil că rolul justiției constituționale în garantarea dreptului la proprietate nu este mai puțin important nici azi, când instanța constituțională este preocupată cu precădere de compatibilizarea legislației interne cu exigențele europene.

Rezolvarea excepțiilor de neconstituționalitate a actelor juridice. Conformitatea actelor normative aplicate de instanța judecătorească în actul de înfăptuire a justiției cu normele constituționale este una dintre manifestările dreptului la un proces echitabil, iar în absența unei astfel de prezumții și existenței unor suspiciuni de neconstituționalitate este deschisă calea excepției de neconstituționalitate. Excepția de neconstituționalitate este un mijloc de apărare împotriva legislatorului, în cazul în care, prin lege, drepturile constituționale sunt încălcate și, totodată, sunt un mijloc de acces indirect al persoanelor la instanța de contencios constituțional[15]. Excepția de neconstituționalitate se caracterizează prin existența raportului triumghiular între partea aflată în proces, ale cărei drepturi sau interese au fost eventual lezate printr-o normă neconstituțională, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate[23].

Ab initio, legislatorul a condiționat redirecționarea excepțiilor de neconstituționalitate de la instanțele ordinare către Curtea

Supremă de Justiție, care decidea în privința ridicării acestora în fața Curții Constituționale, însă prin *hotărârea nr.2 din 09 februarie 2016*[15] a fost extinsă jurisdicția constituțională *ratione personae*, prin excluderea rolului intermediar al instanței supreme în procedura de ridicare a excepției de neconstituționalitate, astfel, încât excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată fie de instanța de judecată din oficiu, fie de părțile în proces, în cazul unei incertitudini de neconstituționalitate.

Deși, hotărârea prin care a fost lărgită lista subiecților cu dreptul de a iniția procedura constituțională a fost pronunțată încă în anul 2016, observăm că Constituția nu a fost amendată în acest sens. Or, articolul 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit.g) Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit.g) Codul jurisdicției constituționale prevăd la epoca de azi că „Curtea Constituțională rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice sesizate de *Curtea Supremă de Justiție*”. *De lege lata*, nici dispozițiile ce enumeră subiecții cu drept de sesizare a Curții Constituționale din art. 25 lit. d) Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 38 alin. (1) lit. d) Codul jurisdicției constituționale, nu au fost „atinse”, indicând doar Curtea Supremă de Justiție ca subiect cu dreptul de a sesiza instanța constituțională. Astfel, considerăm că aceste prevederi enunțate urmează a fi amendate în sensul includerii și instanțelor de judecată ca subiect cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională. *Per a contrario*, art. 12¹ alin. (1) CPC a fost amendat în corespundere cu hotărârea nr. 2 din 09 februarie 2016, stipulând că instanța de judecată sesizează din oficiu sau la cererea unui participant la proces de către Curtea Constituțională.

După această digresiune, afirmăm cu toată certitudinea că rezolvarea excepțiilor de neconstituțio-

nalitate constituie un mijloc real de garantare a dreptului la proprietate. Mai cu seamă acest rol s-a accentuat în anul 2016, după emiterea hotărârii supra-menționate. Deși, câmpul jurisprudențial al art. 46 este unul foarte vast, astfel, încât o analiză exhaustivă a hotărârilor forului constituțional este aproape imposibilă, cu titlu separat, vom menționa hotărârea nr. 26 din 27 septembrie 2016[17], în care Curtea a observat că textul de lege care reglementa notificarea debitorului ipotecar cu privire la intenția exercitării dreptului de ipotecă, modalitatea de expediere și recepționare a acesteia, era formulată de o manieră imprecisă și neclară, fapt care nu corespundea rigorilor de claritate și previzibilitate și care poate afecta *dreptul de proprietate*, garantat de art. 46 din Constituție. În hotărârea nr. 11 din 11 mai 2011[8], cu ocazia verificării constituționalității normelor care interziceau persoanelor afiliate unei bănci comerciale de a dispune de mijloacele financiare pe durata moratoriului instituit de către BNM asupra unei bănci comerciale, Curtea Constituțională a evidențiat necesitatea acestei interdicții pentru menținerea *bunăstării economice a țării*, care se sprijină inclusiv pe stabilitatea financiară a băncilor care alcătuiesc sistemul bancar.

Examenul jurisprudențial al Curții în cazurile în care s-a invocat încălcarea art. 46 din Constituție, atestă o abnegație deosebită față de atentatele împotriva dreptului în discuție. Totodată, ridicarea excepțiilor de neconstituționalitate constituie o garanție reală a dreptului proteguit de art. 46, deoarece este capabilă să mărească sistemul de drept, fie prin înlăturarea textelor de lege care nu corespund cu normele constituționale, fie prin depistarea unei lacune legislative.

Interpretarea legii supreme. Textul constituțional nu este o formulă matematică, încât să nu lase loc de interpretare. Constituția, în

general, reprezintă rezultatul unor condiționări istorice, politice, sociale și economice specifice, care îi conferă identitate constituțională. De aceea, interpretarea și aplicarea prevederilor constituționale trebuie să fie făcute numai în spiritul identității constituționale a statului[27]. Sarcina de interpretare a Constituției revine, fără tăgadă, Curții Constituționale. Este limpede că legea de interpretare nu stabilește norme noi, nu modifică sau completează legea interpretată, ea trebuie doar să limpezească înțelesul acesteia, ascuns într-o redactare insuficient de clară[11].

O astfel de sarcină a executat Curtea Constituțională în hotărârea nr. 21 din 20 octombrie 2011[16], în care a fost invitată de Ministrul Justiției să interpreteze art. 46 alin. (3) din Constituție și să dea răspuns la mai multe întrebări, care în esență vizau posibilitatea răsturnării sarcinii probei în cazul funcționarilor publici și al altor persoane salarizate de la bugetul de stat. Însă, instanța constituțională nu a dat curs acestei inițiative și a conchis că răsturnarea probei în cazul funcționarilor publici sau al altor persoane salarizate de la bugetul de stat și confiscarea averii acestora nu are o „bază legală”. *A fortiori*, judecătorul constituțional a conchis că nu poate printr-o hotărâre de interpretare, să suprimă garanția unui drept constituțional. Suntem de acord cu opinia expusă de Curtea Constituțională. Este un adevăr că prevederile art. 46 alin. (3) sunt o garanție esențială a dreptului la proprietate, iar prin suprimarea acestei garanții, ar putea fi sfidat dreptul la proprietate într-un mod arbitrar și nechibzuit.

Pronunțarea în privința inițiativelor de revizuire a Constituției. În virtutea art. 135 alin. (1) lit. c) din Constituție, instanței constituționale i-a fost deferită prerogativa de a se pronunța în privința inițiativelor de revizuire a Constituției. *In concreto*, în materia dreptului la

proprietate, exemplificăm Avizul nr.1 din 25 aprilie 2006[5], în care forul constituțional s-a dat cu părerea pe marginea proiectului de lege înaintat de Guvern pentru excluderea din alin. (3) art. 46 din a propoziției „Caracterul licit al dobândirii se prezumă”. Deși, pe marginea acestei sesizări, 2 din judecătorii constituționali au exprimat opinii disidente, în final, Curtea a avizat pozitiv această inițiativă legislativă. Credem că acesta este unul dintre puținele cazuri în care judecătorul constituțional a fost preocupat mai degrabă de interesele statului, decât de garantarea dreptului la proprietate. Or, ne este greu să achiesăm la poziția Curții Constituționale expusă în avizul citat supra. Totuși, este laudabil dezacordul celor doi judecători constituționali cu opinia oficială a Curții, care și-au arătat convingerea că atentează grav asupra dreptului la proprietate și deschide o cale periculoasă de confiscare a bunurilor, dobândirea legală a cărora nu poate fi dovedită. Suntem de acord că operarea acestei modificări în Constituție poate da naștere la aplicarea selectivă de către instituțiile publice a confiscării civile, fapt ce se poate solda cu abuzuri din partea reprezentanților statului [28].

Observăm, că Curtea Constituțională se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției doar la sesizare, însă suntem convingși că această prerogativă urmează a fi executată din oficiu sau prin efectul legii, în sensul că orice proiect de lege ce vizează revizuirea legii supreme să fie expediat Curții pentru a se expune pe marginea acestuia. Opinia noastră se consolidează cu art. 146 lit. a) din Constituția României, care acordă dreptul instanței constituționale de a se pronunța din oficiu asupra inițiativelor de revizuire a constituției.

Adresele Curții Constituționale. Conform art. 79 din Codul jurisdicției constituționale, dacă la examinarea cauzei Curtea Consti-

tuțională constată existența unor lacune în legislație ce se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, ea atrage atenția organelor respective, printr-o adresă, asupra lichidării acestor lacune. În activitatea sa Curtea Constituțională a emis mai multe adrese cu ocazia examinării conformității actelor normative cu Constituția și care au incidență cu dreptul de proprietate, însă ne vom opri doar asupra unora.

O astfel de adresă, a fost emisă de Curte când a fost invitată să verifice constituționalitatea unor articole din Codul de executare, care în esență vizau lipsirea debitorului de posibilitatea de a executa benevol hotărârea judecătorească privind stabilirea și încasarea pensiei de întreținere și îl obligau *ex lege* la plata onorariului executorului judecătorec. În speță[20], ținând cont de criticile din demonstrația de neconstituționalitate, Curtea a observat că, prin transmiterea din oficiu de către instanța de judecată a titlului executoriu, debitorul era lipsit de posibilitatea de a executa benevol hotărârea judecătorească, până la începerea executării silită, și această împrejurare conduce la suportarea automată a cheltuielilor de executare, încasate de executorul judecătorec în toate cazurile de stingere, totală sau parțială, a obligației stabilite în documentul executoriu, fiind pe cale de consecință a de afecta *dreptul de proprietate* al debitorului prin plata acestui onorariu. Cu această ocazie, Curtea Constituțională a emis o adresă, prin care a indicat expres „Până la reglementarea de către Parlament a termenelor de executare benevolă, înainte de transmiterea documentului executoriu pentru executare silită, se va aplica termenul de 15 zile de la rămânerea definitivă a hotărârii pentru executarea benevolă, similar termenului prevăzut de articolul 60 alin.(3) din CE”.

Curtea Constituțională în conținutul hotărârii nr. 34 din 08 decem-

brie 2017[19], când a fost invitată să verifice constituționalitatea prevederilor din Codul muncii care indicau imposibilitatea concedierii salariaților, membri de sindicat, în lipsa acordului organului sindical din unitate, care în esență aduceau atingere *dreptului la proprietate* al angajatorului, a emis o adresă Parlamentului, în care a invocat necesitatea revizuirii prevederilor care consacră dreptul *de veto* al organelor sindicale în procedura de concediere a salariaților. În hotărârea nr. 27 din 27 septembrie 2016[27], judecătorul constituțional a relevat în condițiile în care formarea și activitatea societății cu răspundere limitată se bazează pe voința și încrederea reciprocă a asociaților, se atestă existența situațiilor în care calitatea de nou asociat al debitorului unei cote sociale poate fi refuzată de asociații societății. Acest refuz însă nu trebuie să afecteze drepturile patrimoniale ale debitorului părții sociale, acesta fiind îndreptățit să primească echivalentul valoric al respectivei părți sociale. Curtea a constatat lipsa unor reglementări în acest sens și remarcând acest vid legislativ, care este în măsură să genereze, *eo ipso*, încălcarea *dreptului de proprietate* al debitorului părții sociale, a emis în adresa Parlamentului o adresă. Analiza acestor spețe și adrese certifică încă o dată că rolul judecătorului constituțional nu se limitează doar la verificarea conformității textelor de lege cu normele constituționale, ci acesta contribuie la însăși augmentarea sistemului de drept, ceea ce-i pe bună dreptate îi asigură calitatea de legislator negativ[30].

Concluzii. *In globo*, studiul practicii instanței constituționale denotă că rolul Curții Constituționale în garantarea dreptului la proprietate este crucial, ceea ce-i justifică pe bună dreptate calificativul de „gardian” al drepturilor fundamentale. Mai cu seamă, sunt vorbitoare aici și datele statistice[4],

care arată că 32 % din hotărârile pronunțate de către Curte în materia drepturilor omului au vizat protecția proprietății (începând cu reforma agrară, privatizare, până la chestiuni legate de monopol și legislație fiscală) pentru anii 1995-2016.

În afara acestor cifre, este important a menționa că în procesul de verificare a conformității actelor legislative cu exigențele constituționale, instanța de contencios constituțional a scos în vileag o serie de texte de lege care atentau asupra dreptului la proprietate și care au fost înlăturate din sistemul normativ. În definitiv, utilizarea eficientă a instrumentului excepției de neconstituționalitate, este capabilă să contribuie la armonizarea legislației naționale pe segmentul dreptului la proprietate și, drept rezultat, ar putea duce la diminuarea numărului de cazuri în care Curtea europeană ar constata încălcarea art. 1 Protocol nr.1 din Convenție.

Tot mai multe voci susțin [29, pag. 204] că ar fi necesar, printr-o viitoare modificare a Legii fundamentale de a atribui cetățeanului dreptul de a sesiza direct Curtea Constituțională. Nu putem împărtăși această opinie, or, chiar și în ipoteza unor condiții de admisibilitate a acestor sesizări, o astfel de prerogativă ar încălca semnificativ sarcina de lucru a judecătorilor constituționali, care, definitiv, ar duce la diminuarea calității actului de justiție constituțională. Noi am pleda, însă pentru acordarea dreptului Curții de a se autosesiza în cazurile în care constată neconstituționalitatea unui text de lege în materia drepturilor omului. Deși acestei opinii i s-ar putea reproșa că, în caz de divergență dintre o normă internațională și lege internă în materia drepturilor omului, urmează a se ține cont de art. 4 din Constituție, considerăm că soluția dată ar contribui esențial la compatibilizarea legislației naționale cu standardele europene.

Referințe bibliografice

1. Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16.06.95. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.53-54 art.597 din 28.09.1995.

2. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1 din 12 august 1994. În vigoare de la 27 august 1994. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.78 art.140 din 29.03.2016.

3. Constituția României din 21 noiembrie 1991. Republicată în: *Monitorul Oficial al României* nr. 767 din 31 octombrie 2003.

4. Curtea Constituțională a Republicii Moldova. *Raport comparativ cu privire la jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova și a Curții Europene a Drepturilor Omului*. Chișinău, 2017, [online]. 34 p. [citată la 25 martie 2020] Disponibil: http://constcourt.md/public/files/file/suport_ue_cc/Com_Rep_ROM.pdf

5. Curtea Constituțională. *Aviz nr.1 din 25.04.2006 asupra proiectului de lege pentru excluderea propoziției „Caracterul licit al dobândirii se prezumă” din alineatul (3) articolul 46 din Constituția Republicii Moldova*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.70-72/8 din 05.05.2006 [online]. 6p. [citată la 26 aprilie 2016]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/avize/ro_2006_a_1.pdf

6. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 15 din 20 iunie 2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 1453-XIV din 8 noiembrie 2002 cu privire la notariat* (Sesizarea nr. 7a/2013) [online]. 19 p. [citată la 29 iunie 2019]. Disponibil: <http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h15200620133bd40.pdf>

7. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 27 din 20 decembrie 2011 privind controlul constituționalității unor legi de modificare a condițiilor de asigurare cu pensii și alte plăți sociale pentru unele categorii de salariați*. [online]. 39 p. [citată la 15 februarie 2016]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_27_2011_34a_36a_2010_rou.pdf

8. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 11 din 11.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolelor 377 alin. (5)*

și 3715 alin. (2) din Legea instituțiilor financiare nr.550 din 21 iulie 1995 (interzicerea transferului și retragerii mijloacelor bănești din conturile bancare ale persoanelor afiliate unei bănci comerciale) (Sesizarea nr.9g/2016) [online]. 18 p. [citată la 15 februarie 2017]. Disponibil: <http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-Hot-11-dsos-9ge80a8.pdf>

9. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 110 din 25.01.1996 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Codului funciar*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.10/110 din 15 februarie 1996. [online]. 5 p. [citată la 15 octombrie 2014]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_1996_h_110.pdf

10. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 15 din 13 septembrie 2011 privind controlul constituționalității articolului 18 alin. (3) din Legea nr.152-XVI din 8 iunie 2006 privind Institutul Național al Justiției* (Sesizarea nr. 21a/2011). [online]. 29 p. [citată la 15 iulie 2016]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2011_h_15.pdf

11. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 16 din 28 martie 2002 privind excepția de neconstituționalitate a Legii nr. 1186-XIV din 27 iulie 2000 “Cu privire la interpretarea art. 12 alin. 4 subalin. 9 din Codul funciar”*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.50-52/10 din 11.04.2002 [online]. 3 p. [citată la 26 mai 2016]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2002_h_16.pdf

12. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 17 din 06 decembrie 2012 pentru controlul unor prevederi din Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr.260-XVI din 27 iulie 2006* (Sesizarea nr. 25a/2012). [online]. 26 p. [citată la 25 mai 2019]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h_17.2012.rom.pdf

13. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 19 din 18 decembrie 2012 privind controlul constituționalității unor prevederi ale articolului 18 din Legea nr.113 din 17 iunie 2010 privind executorii judecătorești* (Sesizarea 34a/2012) [online]. 25 p. [citată la 15 februarie 2018]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-H_19.2012.rom.pdf

14. Curtea Constituțională. *Ho-*

tărârea nr. 19 din 18 octombrie 2011 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 48 din 26 martie 2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Sesizarea nr. 10a/2011) [online]. 19 p. [citată la 15 iulie 2016]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2011_h_19.pdf

15. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 2 din 09 februarie 2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate)* (Sesizarea nr. 55b/2015) [online]. 22 p. [citată la 15 februarie 2017]. Disponibil: http://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_2_2016_55b_2015_rou.pdf

16. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 21 din 20 octombrie 2011 privind interpretarea articolului 46 alin.(3) din Constituție* (Sesizarea nr.17b/2011) [online]. 18 p. [citată la 15 februarie 2016]. Disponibil: <http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=19&l=ro>

17. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 26 din 27.09.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 142-XVI din 26 iunie 2008 cu privire la ipotecă*(notificarea debitorului ipotecar) (Sesizarea nr. 83g/2016) [online]. 17 p. [citată la 12 februarie 2019]. Disponibil:<http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h2627092016ro94ec9.pdf>

18. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 27 din 27 septembrie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 135-XVI din 14 iunie 2007 privind societățile cu răspundere limitată (moștenirea părții sociale)* (Sesizarea nr. 97g/2016) [online]. 13 p. [citată la 12 februarie 2019]. Disponibil: <http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h2727092016ro40ca0.pdf>

19. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 34 din 08 decembrie 2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 87 alin. (1) din Codul muncii nr. 154-XV din 28 martie 2003 (obligativitatea acordului organului sindical la concediere)* (Sesizarea nr. 88g/2017) [online]. 15 p. [citată la 20 mai 2020]. Disponibil:<http://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h3408122017ro24e17.pdf>

20. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 39 din 14 decembrie 2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 15 alin.(2) lit. d) și 38 alin.(4) lit. f) din Codul de executare al Republicii Moldova.*(Sesizarea nr. 24g/2017) [online]. 15 p. [citată la 20 mai 2020]. Disponibil: <http://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h39201724g2017roa5f48.pdf>

21. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr. 9 din 14 februarie 2014 privind interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova* (Sesizarea nr. 52b/2013) [online]. 15 p. [citată la 28 februarie 2019]. Disponibil:http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h_9_20.03.2014_ro.pdf

22. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr.12 din 17.03.97 cu privire la controlul constituționalității Hotărârii Guvernului nr. 646 din 18 septembrie 1995 cu privire la aprobarea Regulamentului provizoriu privind confiscarea, utilizarea sau nimicirea producției și materiei prime alimentare ce prezintă pericol pentru sănătatea populației și mediul ambiant.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.21/9 din 03.04.1997[online]. 4 p. [citată la 15 februarie 2014]. Disponibil: http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_1997_h_12.pdf

23. Curtea Constituțională. *Hotărârea nr.15 din 06 mai 1997cu privire la interpretarea art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.33-34/14 din 22.05.1997. [online]. 5 p. [citată la 15 aprilie 2015]. Disponibil:http://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_1997_h_15.pdf

24. DELEANU, Ion. *Justiția Constituțională.* București: LuminaLex, 1995, 447p. ISBN 973-3186-31-9.

25. IONESCU, Cristian. *Drept constituțional și instituții politice. Teoria generală a instituțiilor politice.* Vol. I. București: LuminaLex, 1997 488 p. ISBN 973-588-003-1.

26. Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.8 art.86 din 07.02.1995.

27. Raport al Curții Constituționale a Republicii Moldova la cel de al XVII-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene. *Rolul*

curților constituționale în menținerea și aplicarea principiilor constituționale. [online]. 22 p. [citată la 24 iunie 2020]. Disponibil: https://www.confueconstco.org/reports/rep-xvii/moldova_MS.pdf

28. RENIȚĂ, Gheorghe. *Inversarea sarcinii probei privind proveniența ilicită a proprietății pentru persoanele publice.* [online]. *Juridice Moldova* [citată la 23 februarie 2020]. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/6079/inversarea-sarcinii-probei-privind-proviniinta-ilicita-a-proprietatii-pentru-persoanele-publice.html>

29. SMOCHINĂ, Andrei. *Jurisdicția constituțională: probleme teoretice și practice.* În: *Valorile constituționale-factori ai stabilității regimului democratic: materiale conferinței internaționale, Chișinău: 22-23 iulie 2009.* Chișinău, 2010 pp. 203-205. ISBN 978-9975-4029-3-4.

30. TĂNASE, Alexandru. *Argumentarea judiciară calitativă ca element-cheie al coerenței și stabilității jurisprudenței curților constituționale.* [citată la 15 aprilie 2020] Disponibil: <http://alexandru.tanase.md/argumentarea-judiciara-calitativa-ca-element-cheie-al-coerenței-si-stabilitatii-jurisprudenței-curtilor-constituționale/>

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:

Mariana OJOGA
Doctorand, Institutul de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice,
Asistent judiciar, Curtea Supremă
de Justiție
e-mail: marianaojoga@yahoo.com

PhD student, Institute of Legal,
Political and Sociological
Research
Assistant Judge, Supreme Court
of Justice